

Сураи Алақ

96-уми сураи Қуръон буда, дар Маккаи мукаррама нозил шуда,
аз 19 оят иборат аст.

Ин сураро сураи "Икраъ" низ мегӯянд. Якчанд ояти сураи мазкур аввалин оятҳои нозилшудаи Қуръони карим аст.

Мавзӯи ибтидоии он ваҳйи илоҳӣ бар Хотамуланбиё (с) дар ғори Ҳиро аст. Баъд амрҳои илоҳӣ зикр мешаванд. Инчунин ҳислатҳои бади инсон ва сабабҳои пайдоиши муқобилияти Абӯҷаҳли бадбахт ба намозхонии Расулуллоҳ (с) мавҷуд аст. Худованд ба Абӯҷаҳл ваъда медиҳад, ки агар ин амали бадро тарк накунад, гирифтори азоби шадид хоҳад шуд.

Ин сура бо даъвати хондану илм омӯхтан шурӯъ мешавад ва бо даъвати намоз хондан ба интиҳо мерасад. Яъне агар илм ба амал якҷо шавад, фоидарасон аст. Ин як ишораи таълимӣ ба сӯйи инсон аст, то бифаҳмад, ки илми беамал, ё амали беилм дар дунё ва охираат фоидаи бояду шоядро дода наметавонад.

**Илмат ба амал чу ёр гардад,
Қадри ту яке ҳазор гардад.**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллāҳи-р-Раҳмāни-р-Раҳīм

**Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону
бениҳоят бораҳм аст.**

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ

Икраъ бисми Раббика-л-лазӣ халақ. 1.

1. Бихон ба номи Парвардигори худ, ки (туро) офарид!

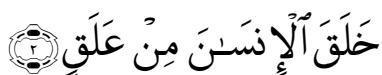
Мувофиқи ҳадисҳои саҳеҳи воридшуда оятҳои 1 то 5 ин сураи карима аввалин оятҳои ба пайғабарамон ҳазрати Муҳаммад (с) нозил (фиристода)-шудаи Қуръон мебошанд. Ин оятҳо ба Он ҳазрат (с) дар ғори Ҳиро ҳангоми ибодат ба воситаи Ҷабраил (а) (фариштаи муқарраби даргоҳи илоҳӣ) фиристода шудаанд.

Мувофиқи ҳадисе, ки аз Оиша (р) завҷаи поки Расулуллоҳ (с) ривоят шудааст (ва мо қисми онро мазмунан нақл менамоем)

аввалин сухане, ки Худованд ба воситаи ҳазрати Ҷабраил (а) дар ғори Ҳиро ба Расулulloҳ (с) фиристод "Икраъ" - яъне "Бихон", буд. Пайғамбар (с) ҷавоб доданд "Ман хонда наметавонам" ҳазрати Ҷабраил (а) Пайғамбар (с)-ро ба оғӯш гирифта, саҳт фишурду сар дод ва тақрор намуда, гуфтанд: "Бихон". Пайғамбар (с) ҷавоби аввалро доданд. Ин ҳодиса се маротиба тақрор шуд ва дар охир Ҷабраил (а) гуфтанд: "Бихон!, ба номи Парвардигорат, ки холиқи ҳама чиз аст. Офарид инсонро аз хуни баста. Бихон ва Раббӣ ту бисёр қарим аст!" Дар шарҳи ояти аввали сураи мазкур мо бо таъкиди як фикри ба назари мо хеле муҳим кифоя мекунем. Аввалин сухани илоҳӣ ба охири Пайғамбари инсоният "Бихон" буд. Ҳарчанд хитоб ба Расулulloҳ (с) аст, аммо ҳукми он ом аст.

Яъне, эй инсон, бихон! Аз ҷаҳолат дур шав. Бихон! Аз банди ғумроҳӣ баро. Бихон! Илм омӯз ва худро бишнос. Бихон! Аз ғуломи нафс озод шав. Бихон! Худоро бишнос. Эй инсон, аз ғуломи инсонӣ дигар озод шав. Эй инсонӣ ғофил, бихон!...

Аз ин лиҳоз хондан ва илм омӯхтан шиори асосии Исломи аз лаҳзаҳои аввалини пайдоиши ин дини мубин аст.

Халақа-л инсана мин ъалақ. 2.

2. Инсонро аз хуни баста офарид.

Арабҳо хуни бастаро (алақ) меноманд. Он аз ҳуҷайраҳои хурди ба чашми оддӣ нонамоён иборат аст. Мувофиқи тадқиқоти илми биология (алақ) ҳолати махсуси эмбрион (ҷанини инсон дар бачадони модар) дар яке аз давраҳои аввали афзоиши он аст.

Яъне Худованд инсонро аз хуни баста дар беҳтарин сурат (намуди зоҳирӣ) офарид. Он хуни баста ақл надошт, илму идрок надошт, бо қудрати илоҳӣ ба инсон оқил, донишманд ва зебо мубаддал гашт.

Дар давоми сураи Худованд фармудааст, ки...

Икраъ ва Раббука-л-акрам. 3.

3. Бихон! Ва Парвардигори ту бисёр Қарим (Бузурвор) аст!

Яъне чун Худованд ҳудаш туро офаридааст, аз истеъдод ва қобилияти баланди ту огоҳ аст. Худованд аз ҳама қаримон

баландтар аст. Бинобар ин, ҳеҷ чизе монёъ шуда наметавонад, ки Худованд туро қорӣ ва олим (хонанда) гардонад. Бихон!

الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ

Ал лази ʿаллама би-л-қалам. 4.

4. Он зоте, ки бо (василаи) қалам инсонро илм омӯхт,

Он Худое, ки башарро бо қалам илми навиштан омӯхт, то ки барои наслҳои оянда фикрҳо ва илмҳои гузаштагонро маҳфуз нигоҳ доранд.

Ҳамчуноне ки Худованд аҳли башарро бо воситаи қалам навиштан омӯхту дононд ва инчунин Ӯ қодир аст, ки бе воситаи қаламу навиштан туро омӯзонад, агарчи ту, эй Муҳаммад (с), "уммӣ"-бошӣ (хондану навиштанро надонӣ). Зеро Ӯ таъоло:

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم

ʿаллама-л-инсана ма лам яълам. 5.

5. он чиро, ки инсон намедонист омӯхт.

Худованд он Зотест, ки ба инсон чизҳои намедонистагашро омӯзонид ва аз торикии ҷаҳлу нодонӣ ба сӯи нури илму маърифат ҳидоят намуд. Пас, ҳамон мураббии Қодире, ки инсонро аз мартабаи ҷаҳл ба шарафи доноӣ бирасонид, метавонад яке аз бандагони "уммӣ"-и худро хонандаву орифи комил, балки сарвари тамоми орифон гардонад.

كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظٍ

Калла инна-л-инсана лаятғо. 6.

6. Ҳаққо, ки инсон саркашӣ мекунад,

Ин ҳақ аст, ки инсон дар саркашӣ ва таҷовуз аз ҳадди худ мегузарад. Ӯ тобеи ҳавои нафси худ мешавад ва такаббур намуда, даст ба бадӣ мезанад ва тарки тоъати Парвардигори худ мекунад. Кадом вақт?

أَن رَّءَاهُ أَسْتَغْنَىٰ

Ар рааҳустағнā. 7.

7. вақте ки худро тавонгар мебинад.

Сабаби саркашӣ ва туғён кардани инсон аз амрҳои Парвардигор ин ёфтани боигарии дунё ва мансаби баланд мебошад, ки дидаи ҳақиқатбини ўро кўр месозад. Вай кӣ будани худаширо фаромӯш мекунад худро аз ҳама бениёз (беҳочат) мешуморад. Ояти зер чунин инсонро таҳти таҳдиди худ қарор додаст:

إِنِّ إِلَىٰ رَبِّكَ أَلُّجَعَىٰ

Инна илā Раббика-р-руҷъā. 8.

8. Албатта, бозгашт ба сӯйи Парвардигори туст (дар назди ӯ муҳосаба мешавӣ).

Худованд таҳдид карда мегӯяд, ки эй инсони ғофил! Албатта, масиру бозгашти ту ба сӯйи Паравардигорест, ки ҷазои амалҳои туро хоҳад дод. Ин суҳанҳо то охири сура ба сӯйи Абӯҷаҳл нигаронида шуда бошанд ҳам, ҳукми ин оятҳо оманд. Кулли инсонҳои тоғӣ ва мутакаббир таҳти мазмуни ин оятҳо дохиланд.

Абӯҷаҳл бо сабаби бисёрии моли хеш туғёну, саркашӣ намуда, бо Расули Худо (с) дар душманӣ бисёр муболиға мекард. Ояти зер бо тааҷҷуб, камақлии чунин инсонро баён мекунад:

أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ

А-раайта-л-лазӣ янҳā. 9.

9. Оё дидӣ онро, ки манъ мекунад,

عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ

Ўабдан изā саллā. 10.

10. -бандаро чун намоз мегузорад?

Ин як навъ тааҷҷуб аст ба ҳоли шахси фочир (гунаҳкор), ки чун бандагони Худо намоз хонанд, онҳоро наҳӣ (манъ) карда, аз намоз боз медорад. Ин кор бисёр қабеху бад аст. Агар ҳар киро ин хислат бошад, ӯ бениҳоят камақл аст.

Ҳамаи муфассирон бо ҳам мувофиқанд, ки дар ин оятҳо бандаи намозхон Муҳаммад (с) аст ва он шахси манъкунанда Абӯҷаҳли лаъин, ки гуфт: "Агар бинам Муҳаммадро, ки намоз хонда истодааст, албатта, гарданаширо мекӯбам" (Наъзуз Биллоҳ).

Бадӣ ва саркашии он бадбахтро мулоҳиза кунед, дар кадом ҳолати пасттарин аст. На худаш ба даргоҳи илоҳӣ сар ба сачда

мениҳад ва на дигареро дида метавонад, ки сачда кунаду ба Парвардигораш ибодат кунад.

أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَىٰ أُهُدَىٰ

А-раайта и^н к^ана ъала-л-худ^а.11.

11. Оё дидӣ, чӣ мешуд агар бар роҳи рост мебуд,

Агар роҳи нек ихтиёр мекард ва корҳои шоиста менамуд, чи қадар шахси нек мебуд ва чӣ қадар хуб мешуд. "Араайта"- ба маънои "Хабар деҳ" низ омадааст. "Оё дидӣ" ё "чист гумони ту"- ҳама як маъноро ифода мекунамд.

أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ

Ав амара би-т-тақв^а.12.

12. ё амр ба парҳезгорӣ менамуд?

Чӣ қадар инсон хуб мебуд, агар ба ҷойи Расулуллоҳ (с)-ро аз намоз хондан манъ кардан мардумро ба тақвои Парвардигор ва тарс аз ӯ ва парҳез кардан аз гуноҳ амр мекард.

Он чӣ, ки зимни оятҳои 11-12-ум эзоҳ дода шуд, фикри баъзе муфасссирон ба хусус аз-Замахшарӣ соҳиби тафсири "Кашшоф" буд. Аммо ҷумҳури муфасссирин ин қавлро заъиф шуморидаанд. Онҳо фикри дигарро ихтиёр намуданд. Мувофиқи фикри онҳо оятҳои 11 ва 12-ӯм хитоб аст, ба сӯйи Абӯҷаҳл ва инсонҳои ба ӯ монанд. Яъне ба мо хабар деҳ! Агар бандаи намозгузор-Муҳаммад (с) бошад, бо кадом далел ту ӯ (с)-ро аз намоз хондан манъ мекунӣ? Агар ӯ (с) мардумро ба ихлоси том ба сӯйи ҳидоят тавҳид ва рушд даъват намояд, барои чӣ ин бандаро заҷру манъ месозӣ?

Баъди хитоби шадид ба он ҷоҳил, Худованд дар ояти навбатӣ ба хитоби Расулуллоҳ (с) баргашта фармудааст, ки:

أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

А-раайта и^н каззаба ва тавалл^а. 13.

13. Оё дидӣ ки тақзиб кард ва аз ҳақ рӯй гардонид?

أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ

Алам яълам би анналлоҳа яро. 14.

14. -Оё надонист, ки албатта, Худо ўро мебинад?

Зимни ин ду оят Аллоҳтаъоло ҳабиби Худ (с)-ро хитоб намуда гуфтааст, ки, оё он шахсе ки туро дурўғғӯи мепиндорад, ба Пайғамбарии ту бовар надорад, аз имону Қуръон рӯйгардон аст, намедонад, ки Аллоҳтаъоло аз нияту амалҳои бади он малъун оғаҳ ва аз тоъату ибодати ин бандаи солеҳ (Муҳаммад (с)) бохабару ҳамаи инҳоро бинанда аст? Оё аз Аллоҳ хавф надорад, аз азобаш наметарсад? Албатта, Аллоҳтаъоло бохабар аст, ин малъунро мувофиқи кирдораш ҷазо медиҳад. Вой бар ҳоли чунин шахсони ҷоҳилу нодон, ки доништан намехоҳанд. Агар ба ин ҳол давом диҳанд, таҳти ваъиди ояти зер қарор мегиранд:

كَلَّا لَإِنْ لَّمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾

Каллә. Ла ил лам янтаҳи ла насфаъам би-н-насияҳ. 15.

15. Не – не, агар ў бознаистад, ўро (аз) мӯйи пешониаш хоҳем кашид,

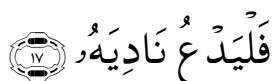
نَاصِيَةٍ كَذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾

Насиятињ кәзибатин хоџиаҳ. 16.

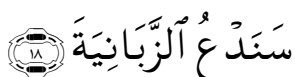
16. аз он мӯйи пешонаи дурўғғӯю хатокор.

Бояд ин шаққи бадбахт барои гумроҳии худ аз тарси Худо дилкӯб шавад. Валлоҳӣ (қасам ба Худо) агар кору кирдори пешгирифтаи худро, ки бо Расули Худо (с) ба ғайри ҳақ мубориза мебарад, тарк накунад боз нагардад ва худаширо аз кифру гумроҳӣ ва изо додани Расули Худо (с) боз надорад, албатта, Мо ўро барои азоб додан аз мӯи пешониаш мегирему бо хорию зорӣ ба сӯйи Дӯзах мекашем. Соҳиби чунин пешонӣ Абӯҷаҳли дурўғғӯ, фочир, бадбахт ва лаъин буд.

Дар ҳадис омадааст, ки чун Пайғамбар (с) намоз мехонд, он бадбахт бори дуюм пеши Расули Худо (с.) омада гуфт: “Оё ман туро аз намоз хондан наҳӣ накарда будам ва ту боз намоз мехонӣ?” Ҳазрати Расулаллоҳ (с) Абӯҷаҳлро бисёр таҳдиди саҳт карда, ўро аз қаҳри Худо ва азоби рӯзи қиёмат тарсонид. Дар ҷавоб Абӯҷаҳли лаин гуфт: “Ҳамнишинони ман дар Макка аз ҳама маҷлисҳо зиёдтар аст, оё ту маро метарсонӣ?”. Баъд аз ин ҳодиса оятҳои наватӣ нозил шуданд. Валлоҳу аълам.

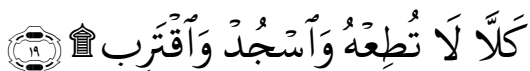
Фа-л ядъу нāдияҳ. 17.**17. Пас, бояд аҳли маҷлиси худро даъват кунад.**

Пас аз он ки Абӯчаҳл бо бисёрии ҳамнишинон ва тарафдорони худ фаҳр кард, Худованд Пайғамбари худро фармуд, ки ба ӯ гӯи то даъват кунад тарафдорон ва ҳамнишинони худро, то ба ӯ ёри расонанд!!!

Санадъу-з забāнияҳ. 18.**18. Мо ҳам фариштагони азобро меҳонем.**

Мо ҳам фариштагони қаҳру азоб, ки забонияи Дӯзах ва маъмурони оташи Ҷаҳаннаманд, барои гирифтани ӯ меҳонем. Он бадбахте, ки Расулulloҳ (с)-ро таъна карда буд, аз дасти ин фариштагони азоб дигар роҳи халосӣ надорад.

Ибни Аббос дар тафсири худ мегӯяд, ки агар он бадбахти лаъин тарафдоронашро нидо мекард, фариштагони азоб албатта, онҳоро ба сӯи Ҷаҳаннам мегирифтанд.

Каллā лā туттиъху васчуд вақтариб. 19.**19. Не -не! Ҳаргиз ҳарфаширо қабул макун, сачда куну ба Худо наздик шав.**

Дар мазмуни ин оят Аллоҳтаъоло Расули Худ (с)-ро таъкид мекунад, ки эй Расули гиромӣ, агарчанде он шақии бадбахт (яъне Абӯчаҳл) туро аз тоъату ибодат ва сачда кардан манъ карданӣ шудааст, ту аз ӯ ҳеҷ бим мадор ва ўро ҳеҷ итоат макун. Балки ба намозу сачдаи худ бипардоз ва ба Ҳаққ (субҳонаҳу ва таъоло) наздик шав! Чунки намозу сачда ва дигар ибодатҳо инсонро ба ҳазрати бениёзи Ё таъоло қариб мегардонаду ӯ бандаи мақбули даргоҳи Аллоҳтаъоло ҳисобида мешавад.

Дар ҳадис омада, ки банда ҳангоми сачда нисбат ба дигар ибодатҳо дар ҳолати ба Аллоҳтаъоло наздиктарин мебошад. Маълум гардид, ки барои инсон ҳеҷ кор баҳонаи манъи намозу сачда шуда наметавонад.

Поёни сураи **"Алақ"**. Ва лиллоҳил ҳамд.